

Весна Ђукић¹
Факултет драмских уметности, Београд

ЖИВОТ У СЛИЦИ, СЛИКА У ЖИВОТУ: КРАТКО ПАМЋЕЊЕ ГРАДА ПАНЧЕВА²

316.75(497.113)
316.752(=163.41)
COBISS.SR-ID 281300236

Апстракт

Основни истраживачки проблем овог рада је „структурална амнезија” града Панчева према сеоби Срба као значајном историјском догађају који је на чувеној „панчевачкој верзији” осликао знаменити српски сликар и представник европског модернизма, Паја Јовановић. Проблем се посматра из перспективе градске културне политике и институционализованог памћења градских установа културе, односно Народног музеја у Панчеву, библиотеке сеоског дома културе у Омољници и других актера културног живота града. Методом компаративне историјске анализе, проблем се проучава кроз две временске тачке пресека: време великих сеоба српског народа у 17. и 18. веку (1690, 1739), које су довеле до масовног насељавања Срба на простору Војводине као одлучујућег историјског догађаја који представља прекретницу у развоју идентитета српског народа на подручју Аустроугарске монархије, као и време тристоте годишњице овог значајног историјског догађаја (1990, 2039). За прикупљање и контекстуалну анализу емпиријских података, користи се метода медијске археологије заснована на препознавању и груписању доминантних и сродних медијских текстова и стварању низа фрагмената истраживаног проблема који, у односу на деконтекстуализовани медијски садржај, омогућава бољи увид у научни проблем културног памћења града.

1 vesna.djukic@fdu.bg.ac.rs

2 Рад је настао у оквиру тематског оквира „Градови у фокусу – изградња и разградња сећања и идентитета” научно-истраживачког пројекта „Идентитет и сећање: транскултурални текстови драмских уметности и медија” (Србија: 1989–2015) бр. 178012 Факултета драмских уметности (Универзитет уметности у Београду), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Кључне речи

културно памћење, структурална амнезија, градска културна политика, национални идентитет, сеобе Срба

Увод: кратак историјски осврт на велике сеобе Срба и насељавање Баната

У настојању да проучимо политику изградње и разградње градског идентитета Панчева, у овом раду истражујемо феномен „структуралне амнезије”, који карактерише однос према великим миграцијама Срба у 17. и 18. веку. Као што знамо, сеобе српског народа су претходиле крупним геополитичким, економским и културним променама у Европи до којих је дошло након пада Турске и Аустроугарске и оснивања нових националних држава на тлу Европе (19. и 20. век). Бежећи од Турака, српски народ је у тим променама активно учествовао селећи се са југа на север, у правцу војних граница којима је Европа бранила хришћанске вредности од муслиманских освајача.

Место Панчева у овим пресудним историјским догађајима није довољно проучено, те се у свим монографским студијама о историји и настанку овог града на левој обали Дунава наспрам Београда, који се налази на десној обали, може наћи само једна цртица. Њу је забележио историчар Срећко Милекер у студији *Историја града Панчева*, објављеној у Панчеву 1925. године. У њој се наводи да: „у јесен 1690. године пређе Арсеније Чарнојевић, српски патријарх, преко Дунава и одреди српске епископе за Темишвар и Вршац. Већ тада је Панчево припадало Темишварској епископији и би одређено за седиште протопрезвитерата” (Милекер 2004а: 14).

Нешто касније, војвођански историчар др Миховил Томандл у монографији писаној у Панчеву наводи да је „од првих дана доласка у нове крајеве културно просветним животом српскога народа управљала Црква” зато што:

[...] пре него што ће српски народ прећи у нове крајеве, његови црквени поглавари и народни прваци поднели су аустриском (без „ј”, прим.аут) цару Леополду Првом услове под којима су били вољни да се настане у новим крајевима. Овај их је прихватио и потврдио

својом привилегијом од 21. августа 1690. г. Том привилегијом стекла је црква господарећи положај над досељеним српским народом и она је у свом оквиру и по канонским прописима управљала својом паством. (Томандл 1951: 8)

Тако је бригу и старање о српском православном живљу у Банату и његовим светињама после Велике сеобе преузео на себе патријарх Арсеније III Чарнојевић и његови наследници, а Црква у црквеним летописима и беседама монаштва и свештенства преноси поруку и развија свест о временима хришћанске и слободне немањихке државе српског народа. Око светих моштију српских владара и архиепископа она окупља народ ради помена не само као светаца цркве него као владара и црквених поглавара који су духовно присутни у сваком историјском тренутку народа.

Стога је основно питање које се у време најинтензивнијег насељавања Баната током 18. века јавило међу Србима у Угарској било питање очувања и развоја националног и верског идентитета и његовог односа са средњоевропским цивилизацијским моделом. Очувати национални идентитет, а прихватити вредности европске цивилизације и културе било је велико српско питање овог века. На њега је српски народ у Угарској током 18. века дао јасан одговор да бити Европејац и Србин представља јединство, а не супротност. Исти одговор, међутим, није било могуће дати у периоду унитарног југословенства, а још мање касније у периоду комунизма-атеизма будући да је српски национални идентитет утемељен на православној култури. То се може сматрати узроком „структуралне амнезије” која карактерише градску културну политику и три деценије након распада атеистичке Југославије. Овај појам, који је у науку увео социјални антрополог Џорџ Барнс, може да објасни зашто је град Панчево „заборавио” значајан историјски догађај не само у тренутку обележавања 300 година од прве сеобе Срба, већ и деценијама након овог јубилеја. Будући да је структурална амнезија потпуно супротна појму „друштвеног памћења”, историчар Питер Берк је исту појаву преименовао у „друштвену амнезију”. У оба случаја се ради о феномену кратког памћења који, како и сам Берк истиче, показује колико „и историја и памћење изгледају све више проблематично” (Burk 1989).

С друге стране, процес појачане верске толеранције која је долазила од стране Хабзбуршке државе као израз њеног признавања етничке и верске реалности у монархији, могао се пратити током целог века. Претход-

ни векови на простору Средње Европе нису донели у баштину примере верске толеранције. Године 1727. Деклараторијом је било наређено да се православни храмови у монархији не могу поправљати и градити без краљеве дозволе. Шеснаест година касније, 1743. издата је привилегија која је забрањивала да се народ омета приликом зидања храмова. Краљевска наредба из 1753. регулисала је питање зидања и поправке православних храмова. Тим актом, без питања надлежних власти, Срби су могли зидати цркве тамо где живе, у већини или где има најмање 30 православних породица. Тако је већ 1780. године завршена изградња православног храма у Омољници, који представља једну од најстаријих зиданих цркви у Војводини. Само годину дана касније, 1781, јавно је објављен Едикт цара Јозефа Другог о верској толеранцији.

У време образовања банатске границе током друге половине 18. века, овај део Баната на некадашњој обали Дунава (данас удаљеној 2-3 километра) поново постаје геополитички важан. Према Милекеру, „Банатска граница је била једна верига у ланцу аустријске војничке границе која је у својој највећој распрострањености до 1851. године од Јадранскога мора до границе Буковине за Хабзбуршку монархију сачињавала одбрамбени бедем према старом непријатељу и према кути која је исто тако убитачна била” (Милекер 2004: 10).

Због тога је 12 места у југоисточном углу Баната насељавано знатно интензивније и промишљеније него у претходном периоду. Крајем 18. века, у време доделе плацева које су Ђукићи као и друге породице добили од државе кад су се населили у Омољници³, то је била војна граница Хабзбуршке монархије. Земун и Панчево су као одскочне даске према Пешти, Бечу и Влашкој били мета пословних људи. Постоји мапа делова Војне крајине у Срему, Бачкој и Банату између 1751. и 1848. године и између 1849. и 1873. Граница је захватала Нови Сад, Сремску Митровицу, Земун и Панчево, док су Зрењанин и Вршац припадали Темишварском Банату и били изван граница Војне крајине, а све од Београда ка југу је била Отоманска империја. О овом периоду сачувани су бројни историјски подаци, а Историјски архив у Панчеву је два пута објавио репринт књиге Срећка Милекера *Историја банатске војничке границе 1764-1873*, која је први пут објављена 1926. године (Милекер 2004).

3 Ауторка овог рада је потомак породице Ђукић која је према усменом породичном предању досељена у Банат током друге велике сеобе.

Живот слике *Велика сеоба Паје Јовановића*

Имајући у виду наведене историјске изворе који Панчево директно повезују с првом великом сеобом српског народа под вођством српског патријарха Чарнојевића, поставља се питање колико град Панчево доприноси сећању на овај историјски догађај.

Ово питање није од значаја само за град Панчево и градску културну политику већ и за покрајинску културну политику имајући у виду мултикултурални и мултиконфесионални идентитет Војводине, због чега је потребно проучити питање односа православља и српске државе. На ту тему нема довољно научних студија, а једна међу њима је књига академика Владете Јеротића *Вера и нација* (1999), која теми прилази шире, компарирањем односа вере и нације на западу и истоку и анализом разлика између православља и западног хришћанства.

Град Панчево, као стожер слободне мисли и слободарских идеја српског народа досељеног у Банат током великих сеоба које су предводили српски патријарси, ако овај део српске историје не потискује у заборав чињењем, онда доприноси забору нечињењем. Након што је у Панчеву 1951. штампана Томандлова студија о српском позоришту у Војводини, у којој он истиче улогу српске Цркве у досељавању српског народа у ове крајеве и очувању његовог православног идентитета, до краја 20. века Панчевци – као ни шира српска јавност, нису имали много прилика да боље упознају овај део српске историје и тај период у развоју српског идентитета. Чак и поред чињенице да ју је Паја Јовановић осликао у свом ремек-делу *Сеоба Србаља*, те да се једна верзија оригинала налази у власништву Народног музеја у Панчеву, а копија у библиотеци сеоског дома културе у Омољици, ова прекретница у развоју српског идентитета на укупном српском културном простору није била предмет значајних научних истраживања нити тема штампаних публикација и новинских текстова. Осим у изузетним случајевима када је слика излагана, широј културној јавности још увек није познато више чињеница о култури српског друштва тог периода него што је сликар осликао на слици, иако она јасно сведочи да су Срби прешли у крајеве под Хабзбурзима као ратни савезници, да буду „бедем Западу против нехришћанске силе са Истока”⁴ како и Томандл наводи у својој студији.

4 Као и прва, довршена је 1896. и постала је позната као „Панчевачка верзија” зато што ју је Народни музеј Панчево уз финансијску помоћ града Панчева купио 1971. године. Пошто је баш ова верзија уз дозволу аутора имала право на објављивање литографских

Зато је у Сремским Карловцима 1990. обележено три века од сеобе Срба, објављене су монографије о догађају, постери, марке, додељене медаље и плакете, али су сви ови институционализовани напори остали у сенци Милошевићевог говора на Газиместану, којим је започео распад Југославије. Из перспективе савременог посттоталитарног друштва у Србији, три века након сеоба предвођених српским патријарсима оне су пале у заборав захваљујући идеолошким наративима о „небеској Србији”, којима је политичка елита на власти у бившим југословенским републикама настојала да објасни разлоге распада заједничке државе (Ђукић 2017: 141-163).

Стога се кључно питање овог рада односи на градску културну политику града Панчева у том периоду, нарочито имајући у виду чињеницу да је чувена слика Паје Јовановића власништво Народног музеја у Панчеву, те да је Панчево, поред Сремских Карловаца међу ретким градовима у Србији који је са овим значајним историјским догађајем повезан не само историјским чињеницама већ и културном баштином. Стога се поставља питање одговорности градске културне политике према прошлости, садашњости и будућности грађана Панчева, а посебно јавних установа културе у тумачењу историје и традиције српског народа.

Имајући у виду да је Народни музеј у Панчеву током прве деценије 21. века био затворен због реновирања, покушали смо да одговор пронађемо у „Виртуелном музеју Панчева”. Прегледом садржаја виртуелне поставке у делу о историји може се констатовати да представљена збирка о сеоби Срба не говори ништа осим што излаже заставу српског војводства,⁵ док одељење историје уметности излаже чувену панчевачку верзију уља на платну Паје Јовановића насталу 1896. године.⁶ Међутим, како је Музеј неколико година био затворен, поставља се питање на који начин је чувена слика Паје Јовановића била доступна јавности. Одговор на то питање нашли смо у другим интернет изворима, из којих видимо да Музеј повремено уступа слику за пригодне изложбе, те је тако уступљена за изложбу „Паја Јовановић/Paul Jovanowich” у Галерији САНУ у Београду 2010. године, коју је посетило више од 100.000 људи

репродукција наредних педесет година након настанка, репродукције су постале веома популарне и могле су се наћи у многим српским домовима, па је ова верзија чувеног дела уједно постала и најпознатија верзија слике (Pašin 2017).

5 Изглед заставе приказан је на сајту Народног музеја Панчево <http://www.virtuelnimuzejpancevo.rs/zastava-srpskog-vojvodstva/>

6 Слика приказана на сајту Народног музеја Панчево Паја Јовановић, *Сеоба Срба* <http://www.virtuelnimuzejpancevo.rs/paja-jovanovic-seoba-srba-1896-ulje-na-platnu/>

(SEEcult.org 2010), Музеју Војводине 2016. године (Pašin 2017), а потом и за изложбу „Отаџбини с љубављу” (Radio-televizija Pančevo 2018), која је поводом стогодишњице присаједињења Војводине Краљевини Србији отворена новембра 2018. у Владичанском двору у Вршцу. Наведено говори о великом интересовању публике широм Србије за дело Паје Јовановића и прошлост српског народа, а посебно за чувену слику *Сеоба Срба*. Међутим, Народни музеј у Панчеву се није активно укључио чак ни у прославу јубилеја 150. годишњице рођења чувеног српског сликара и представника европског модернизма иако је он у једном периоду живео и стварао⁷ у Панчеву, већ је прослава започета у Градском музеју у његовом родном Вршцу изложбом *Слике Балкана*, а потом у Галерији Матице српске у Новом Саду.

Ипак, међу ретким програмима панчевачког музеја посвећеним сеоби Срба и насељавању Баната, 2019. године је у Народном музеју Панчева отворена изложба „Пожаревачки мир из 1718. године”, која представља изузетно битан догађај за јужни Банат у сваком погледу, а изложба је уз реконструкције самог шатора у коме је мир потписан између представника Венеције, Хабсбуршке монархије и Отоманског царства, донела и свеобухватну причу о насељавању Срба и Немаца на просторе мочварног и ратовима опустошеног јужног Баната почетком 18. века. Посетиоци изложбе могу да сазнају о напорима да се наши крајеви насеље, култивишу, да се села „ушоре”, уреде водотокови, израде карте, све у циљу организовања Банатске војне границе, која је требало да коначно заустави све нападе Отоманског царства даље ка северу. Изложба је приказала реконструкције кућа граничара, од једноставних заклона и земуница до банатских кућа из 19. века које и данас знамо, макете Улмске кутије и дунавских бродова из 18-19. века, као и реконструкције униформи граничара Банатске војне границе. Изложба је постављена у организацији Друштва за неговање традиције Банатске војне границе из Гаја, у сарадњи са бројним институцијама и установама културе, међу којима је и Народни музеј Панчево (Pančevo MOJKraj.rs 2019).

Поред овако скромне презентације слике *Сеоба Срба* у Панчеву, за живот ове слике важна је и сеоска библиотека Дома културе „Вук Стефановић

7 Паја Јовановић је четири године (1894-1898) сликао иконостас цркве у селу Долово (Панчево) који представља једну од ретких религиозних целина у сликаревом опусу. Црква је проглашена верским објектом од великог културно-историјског значаја. Извори: Епархија банатска, <https://www.eparhijabanatska.rs/parohije/pancevacko-namesnistvo/dolovo/>, Град Панчево <http://www.pancevo.rs/privreda/zivot-u-pancevu/turizam/?cir=lat>

Караџић” у Омољници, чијим простором доминира копија слике оригиналног великог формата. Међутим, ова библиотека – као и све друге сеоске библиотеке на територији града Панчева, нема завичајни фонд, већ се чак и штампана издања објављена у селу (листови *Живот села*, *Омољчанин*) шаљу Градској библиотеци у Панчеву. Будући да није програмирана као установа памћења богате историје и традиције села, она не „памти” ни Велику сеобу под патријархом Чарнојевићем, приказану на изложеној слици, нити успоставља везу између сеоба и насељавања места. Иако редовно обнавља књижни фонд, не поседује чак ни књиге Историјског архива у Панчеву управо о насељавању, култури, просвети, привреди и другим друштвеним питањима Омољнице у време оснивања банатске границе и интензивног насељавања села. Тако не омогућава Омољчанима да, у складу са „Законом о библиотечко-информационој делатности” („Сл. гласник РС”, бр. 52/11), имају приступ „информацијама, знањима и идејама садржаним у библиотечко-информационој грађи и изворима” (чл. 2, став 3) о прошлости и историји села у периоду банатске војничке границе настале након масовног досељавања Срба на простор Баната (1764–1873), како би боље разумели догађаје, сагледали импликације и на њиховим поукама развијали нове савремене концепте живота. Библиотека ове читалачке потребе није идентификовала, нити развила код становништва, те их својим услугама и не задовољава. На питање: „зашто не поседује писане изворе о насељавању и историји села”, библиотекарка одговара да се ретко показује интересовање за таквим књигама, због чега их они и не набављају. Деценијама не мењајући структуру коришћења књижног фонда и методе рада, оријентише се скоро искључиво на постојеће читалачке навике. Таква политика утиче да број корисника током година значајно опада: док је 1984. године износио више до 11 одсто становништва, 1988. се смањило на око 8 одсто да би 2008. спао на мање од 3 одсто са свега 100–200 чланова – што је просек за сва села у Панчеву (Ђукић 2013: 100).

На основу оваквог одговора библиотекарке, а да бисмо разумели зашто библиотека у Омољници нема завичајни фонд, спроведен је структурирани интервју са директором Градске библиотеке у Панчеву.⁸

У одговору на ово питање, директор је рекао да, иако је Библиотека у Омољници јавна библиотека, с обзиром на објективне околности (простор, кадар итд.), она не може имати завичајни фонд. Да би се форми-

8 Интервју са директором Градске библиотеке у Панчеву Дејаном Боснићем спроведен је јануара 2013. године.

рао завичајни фонд, мора постојати посебно одељење, стручни радник на тим пословима и адекватни услови чувања и коришћења завичајне грађе. Библиотеке тог типа могу имати само грађу која се односи на Омољицу, на људе везане за Омољицу и грађу штампану у Омољци, што представља малу завичајну збирку. Побројану грађу Библиотека из Омољнице доставља Градској библиотеци Панчево за попуњу Завичајног фонда.

Према наводима директора библиотеке „пре распада Југославије, ово питање завичајности није било предмет Закона о библиотечкој делатности из 1994. („Сл. гласник РС”, бр. 34/94), али је новим Законом о библиотечко-информационој делатности („Сл. гласник РС”, бр. 52/11) у чл. 6. став 5. предвиђено формирање завичајне збирке, док је према Закону о обавезном примерку публикација (чл. 7. став 4.) Омољица у обавези да завичајну грађу доставља Градској библиотеци Панчево, што не искључује постојање исте грађе у месној библиотеци”. Дакле, на основу интервјуа се може закључити да сеоске библиотеке неће имати завичајне фондове. Оне ће и даље, поред слања обавезног примерка матичној библиотеци, примерке завичајне грађе чувати у својим фондовима. Величина збирки зависиће искључиво од амбиција њихових књижничара, од обавештености о издавачкој продукцији и настојања да све примерке завичајне грађе сачувају за своје кориснике. Ту поново долазимо до кључног проблема односа према читалачкој публици и њиховим читалачким навикама и потребама које у великој мери зависе од понуде књижног фонда, односно завичајне збирке коју сеоска библиотека може да поседује, али као што видимо на примеру библиотеке у Омољци, она том збирком не располаже, већ све што се односи на сеоску историју и културу шаље у завичајни фонд Градске библиотеке у Панчеву.

Међутим, према подацима о броју чланова сеоске библиотеке, сеоско становништво све мање користи услуге сеоске библиотеке, па се може претпоставити да још мање користе услуге градске библиотеке. То није само проблем градске културне политике, већ и националне, будући да се односи на праксу великог броја сеоских библиотека, које не омогућавају сеоском становништву да се упознаје са сеоском историјом и културом.

Тако и ово истраживање сведочи о судбини ове националне иконе, како се често назива чувено дело Паје Јовановића *Сеоба Срба*, која је и сама поделила неизвесну судбину својих ликова и доживела периоде сећања

и заборава. Како је сликар направио четири оригинала, за четири наручиоца, једну верзију је откупио предузимљиви загребачки трговац уметничким делима Петар Николић уз право да наредних пола века умножава слику, у тада популарној техници олеографије. Он то и чини, умножава је у мноштво примерака за продају, те су тако ове постале део ентеријера многих господских кућа.

Према историчару уметности Димитрију Јованову, кустосу Народног музеја у Панчеву „други оригинал” преко Београда седамдесетих година прошлог века прелази на банатску страну заслугом ондашње панчевачке општинске власти, која је била спремна да се задужи кредитом и откупи је, па ово вредно дело тако остаје у граду на Тамишу. Трећа „рука”, платно које би могло да носи радни наслов „компилација” или „Сеоба Срба без цензуре”, опет настаје по наруџбини половином Другог светског рата, док по завршетку рата, 1945. године, настаје и „четврти оригинал”, који је сплетом околности однет у Њујорк (Јовановић 2014).

Закључак: живот у слици, слика у животу

Међутим, како видимо на основу резултата наших истраживања, након седамдесетих година прошлог века – када је град Панчево откупио слику *Сеоба Срба*, која је постала позната као панчевачка верзија оригинала, ова национална икона Паје Јовановића поново пада у заборав градске културне политике да би само повремено била изложена у другим градовима. Са њом у заборав пада и сеоба српског народа. Будући да је јубилеј 300. годишњице прве велике сеобе Срба вођених патријархом српским Арсенијем Чарнојевићем (1690–1990) остао у сенци распада Југославије, јубилеј друге велике сеобе под српским патријархом Шакабентом нас тек очекује (1739–2039), те ово истраживање има сврху и да подсети на обавезу градске и националне културне политике да успостави одговоран однос према прошлости и тиме допринесе промишљању будућности на основу заједничког знања и сећања. Иако уметност памти и оно што политика заборавља, смисао и сврха постојања баштинских установа – музеја и библиотека је да памте градску историју и културу, те омогуће грађанима да разумеју културни смисао сеоба на којем је заснована и слика света савременог друштва, нарочито јер се не односи само на Србију и српски народ, већ и знатно шире – на регион Балкана и Европу у целини. Међутим, питање „кратког памћења” је пре свега теоријско питање, а у случају сеоба Срба, оно се односи на релацију из-

градња-разградња идентитета, односно изградња-разградња друштвеног памћења у релацији са променљивим унутрашњим и спољашњим политичким утицајима на политике памћења. Будући да су се од 17. века до данас ови утицаји у више наврата мењали у идеолошком и геополитичком смислу, основна разлика је у односу према српском народу, који је најпре позван у велике сеобе да брани границе западне Европе, а потом је са тих граница протеран у тренутку распада Југославије и проширења граница Европске уније на простор Балкана. Поред овог домена међународних односа, будућа истраживања изградње-разградње друштвеног памћења могу посматрати велике сеобе српског народа како са становишта територијално вођених културних политика Војводине и Панчева, тако и са становишта националне културне политике. У оба случаја је овај део историје и културе српског народа од пресудног утицаја на савремену културу и друштво у целини, само је питање колико смо тога свесни, што у великој мери зависи од културе памћења.

Литература и извори

- Burke, Peter. 1989. "History as social memory", in Thomas Butler (ed.), *Memory, History, Culture and the Mind*, New Jersey: Wiley-BlackwellOxford 1989, pp. 97-113.
- Град Панчево, Културно наслеђе, званична интернет презентација <http://www.pancevo.rs/privreda/zivot-u-pancevu/turizam/?cir=lat>
- Долово, храм Светог Оца Николаја, Епархија банатска, панчевачко намесништво <https://www.eparhijabanatska.rs/parohije/pancevacok-namesnistvo/dolovo/> [Приступљено 15. 8. 2019]
- Ђукић, Весна. 2013. „Управљање духом места: студија Парка природе 'Поњавица'”, *Читалиште*, бр. 22, Панчево: Градска библиотека, стр. 94-105.
- Ђукић, Весна. 2017. „Политички мит vs православна култура: формирање дисонантних наратива о небеској Србији”, *Зборник радова Факултета драмских уметности*, бр. 31, Београд: Факултет драмских уметности, стр. 141-163.
- Закон о библиотечкој делатности Републике Србије, 1994. „Сл. гласник РС”, бр. 34/94.
- Закон о библиотечко-информационој делатности Републике Србије, 2011. „Сл. гласник РС”, бр. 52/11.
- Интервју са директором Градске библиотеке у Панчеву Дејаном Боснићем спроведен јануара 2013. године.

- Јеротић, Владета. 1999. „Вера и нација“, Београд: Библиотека Лавиринт, Ars Libri https://www.rastko.rs/filosofija/jerotic/vjerotic-nacija_c.html [Приступљено 17. 8. 2019]
- Јанковић, Олга. 2014. „Четири оригинала 'Сеобе Срба'” *Политика*, доступно на: <http://www.politika.rs/scc/clanak/305182/Cetiri-originala-Seobe-Srba> [Приступљено 20. 8. 2019].
- Милекер, Срећко. 2004. *Историја банатске војничке границе 1764–1873*, репринт, Панчево: Историјски архив.
- Милекер, Срећко. 2004а, *Историја града Панчева*, репринт, Панчево: Историјски архив.
- *Народни музеј Панчево* (н.д.) „Застава Српског војводства”, доступно на: <http://www.virtuelnimuzejpancevo.rs/zastava-srpskog-vojvodstva/> [Приступљено 18. 8. 2019].
- *Народни музеј Панчево* (н.д.) „Паја Јовановић, Сеоба Срба” доступно на: <http://www.virtuelnimuzejpancevo.rs/paja-jovanovic-seoba-srba-1896-ulje-na-platnu/> [Приступљено 18. 8. 2019].
- Pančevo MOJkraj.rs. 2019. „Narodni muzej Pančevo: izložba '300 godina Požarevačkog mira'” доступно на: <http://pancevo.mojkraj.rs/desavanja/item/8917-narodni-muzej-pancevo-izlozba-300-godina-pozarevackog-mira> [Pristupljeno 17. 8. 2019].
- Pašin, Grozdana. 2017. „Slika 'Seoba Srba' u Muzeju Vojvodine, Novi Sad”, *UTNV.org*, доступно на: <https://www.utnv.org/slika-seoba-srba-u-muzeju-vojvodine-novi-sad/> [Pristupljeno 15. 8. 2019].
- *Radio televizija Pančevo*. 2018. „Sto godina od prisajedinjenja Vojvodine matici Kraljevini Srbiji biće obeleženo i u Vršcu” доступно на: <http://rtv-pancevo.rs/2018/10/09/sto-godina-od-prisajedinjenja-vojvodine-matici-kraljevini-srbiji-bice-obelezeno-i-u-vrscu/> [Pristupljeno 15. 8. 2019].
- *SEEcult.org*. 2010. „100.000 posetilaca izložbe Paje Jovanovića u SANU” доступно на: <http://www.seecult.org/vest/100000-posetilaca-izlozbe-paje-jovanovica-u-sanu> [Pristupljeno 15. 8. 2019].
- Томандл, Миховил. 1951. *Српско позориште у Војводини (1736–1868)*, Нови Сад: Матица српска.

LIFE IN A PAINTING, A PAINTING IN LIFE: THE CITY OF PANČEVO'S SHORT MEMORY

Abstract

The main research topic of this paper is “structural amnesia” of the city of Pancevo, with respect to the great migrations of Serbs as a significant historical event that was painted, the famous “Pancevo version”, by a famous Serbian painter and representative of European modernism, Paja Jovanovic. The problem is viewed from the perspective of the city’s cultural policy and institutionalized memory of the city’s cultural institutions, that is, the National Museum in Pančevo, the library of the village home of culture in Omoljica and other actors in the cultural life of the city. Using the method of comparative historical analysis, the problem is studied through two significant time points. The first is the time of the great migrations of Serbian people in the 17th and 18th centuries (1690, 1739) which led to the mass settlement of Serbs in the area of Vojvodina seen as a decisive historical event that marks a turning point in the development of the identity of Serbian people within the Austro-Hungarian monarchy. The second is the time of the 300th anniversary of this significant historical event (1990, 2039). The method of media archaeology based on recognition and grouping of dominant and related media texts was used for the collection and contextual analysis of empirical data. This resulted in the creation of a series of fragments of the investigated relationship that, in contrast with decontextualized media content, provides a better insight into the scientific problem of institutionalized cultural memory of the city.

Key words

cultural memory, structural amnesia, local cultural policy, national identity, great migrations of Serbs.

